

Jevy para(meta)psychické a jejich význam pro trestní právo.

Se zvláštním zřetelem k posledním velikým procesům proti telepatům.

Dr. Josef Havlíček.

Literatura.

- T. G. Masaryk: O hypnotismu (magnetismu zvířecím). Rozprava psychologická. 1880.
M. Dessoir: Vom Jenseits der Seele. 1917.
Oesterreich: Der Okkultismus im modernen Weltbild. 1921.
Fentýž: Grundbegriffe der Parapsychologie. 1921.
Wassielewski: Telepathie und Hellsehen. 1921.
Tischner: Einführung in den Okkultismus und Spiritismus. 1923.
Seeling: Der Bernburger Hellseher-Prozeß. 1925.
Dr. Zenz: Ist Hellsehen möglich? (Der Interburger Hexenprozeß).
Kauffmann: Suggestion und Hypnose.
Moll: Hypnotismus. 1924.
Hellwig: Okkultismus und Verbrechen. 1929.
Hellwig: Betrugsverfahren gegen Kriminaltelepathen. (Neprodejné, věnováno autorovi tohoto pojednání).
MUDr. Šimsa: Záhady duše a media. 1930.
Univ. prof. dr. Šeracký: Případ Hanussenův a vědecká psychologie. (Zvláštní otisk z České Mysli, neprodejné, věnováno autorovi tohoto pojednání).

I. Teoretické základy metapsychických jevů. Litoměřické hlavní přelíčení proti Heřmanu Steinschneiderovi, s artistickým jménem Eriku Hanussenovi vzbudilo nejen u nás, nýbrž i v celé střední Evropě mimořádný zájem. Steinschneider, jsa obžalován pro zločin podvodu, hájil se zvláštními schopnostmi psychickými, telepatii a jasnovidectvím, a průvodní řízení obíralo se široce těmito tvrzenými schopnostmi obžalovaného. Nebylo lze se tomu vyhnouti, aby boj, vedený v odborné literatuře o existenci těchto jevů, „o šestý smysl“, byl přenesen do soudní síně, avšak otázka tato měla býti vyřízena v rámci procesu zcela stručně, bez přílišné rozvláčnosti.

Co jest to telepatie a jasnovidectví, co soudí o těchto jevech ti, kteří jsou o jejich realitě přesvědčeni? Telepatie a jasnovidectví zahrnují se do parapsychologie, jež jest podle Maxe Kaufmanna¹⁾ ona věda, jež se obírá věcmi, které leží mimo normální psychologii. Francouzský fyziolog Charles Richet volil pro ni i název metapsychologie. Parapsychologii nutno lišiti od spiritismu, t. j. od nauky, dle níž lze nám vejíti ve styk s duchy zemřelými a duchové tito mohou se nám jeviti hmotně.

¹⁾ Max Kaufmann: „Suggestion und Hypnose“.

M. Dessoir, profesor filosofie na berlínské universitě, rozeznává ve svém posudku v insterburském procesu dva druhy telepatie:

1. přenesení soustředěných představ bez jakýchkoliv znamení na jiné vědomí,

2. t. zv. difusní telepatii, t. j. schopnost, z vědomí jiných osob vyčerpáti určitý obsah.

Wassielewski²⁾ nazývá telepatii duchovým spojením dvou individuí, jež se děje jinak než normálními smysly. Obě individua mohou býti v prostorové pospolitosti, avšak i bez ní jest telepatie možná. Universální telepatii, t. j. získání jakýchkoli vědomostí od určitého člověka kdekoli na zemi, Wassielewski odmítá. Naproti tomu Dr. Kröner, znalec v procesu insterburském a svědek v hlavním líčení litoměřickém tvrdí, že vzdálenost nehraje při telepatii vůbec roli. Kröner rozlišuje telepatii mezi přítomnými a vzdálenými (Anwesenheits — Abwesenheits-telepathie), telepatii podezření (Verdachtstelepathie, podezření jest telepaticky čerpáno od osob, majících podezření) a telepatii od pachatelů (Tätertelepathie, určité vědomosti jsou čerpány přímo od pachatelů).

Proti vyznavačům telepatie stojí řada badatelů, kdož k ní zaužívají stanovisko odmítavé, aneb aspoň pochybovačné. Dánští autoři Hansen a Lehmann připisovali výsledky, prý telepaticky docílené, bezděčnému šeptání. Vynikající německý psycholog Wundt mluví toliko o t. zv. telepatii a podobném pobouznění. Tajný rada Moll³⁾, profesor berlínské university, rovněž soudí, že při telepatii hraje značnou úlohu percepce sluchem. Jest však toho názoru, že nelze popírati možnost telepatie, aspoň ne možnost, že jsou cesty, jež nám nejsou dosud známy. Nějaký důkaz však proto dle něho dosud podán nebyl.

Telepatii není t. zv. čtení ze svalů (Muskellesen, též pseudo-telepatie), jež není okultní schopností, nýbrž zjevem, přírodním vědám známým, jež lze smysly postřehnouti. (Na př. nalezení ukryté jehly atd.).

Parapsychické jevy, jež nejsou telepatii, mohou býti jasnovidecstvím. Duše lidská jest při něm spojena s objektivním světem bez sprostředkování jiného vědomí. Jen obrazy mohou býti jasnozřeny, nikoli však myšlenky a představy.

Tischner⁴⁾ rozeznává:

1. Kryptoskopii, t. j. poznání blízkých předmětů, jež však jsou nějakým způsobem smyslům odňaty, na př. v obálce, ve skřínce atd.

²⁾ Wassielewski: „Telepathie und Hellsehen“.

³⁾ Albert Moll: Hypnotismus 1924, Berlin V. Auflage.

⁴⁾ Rudolf Tischner: Einführung in der Okkultismus und Spiritismus, München, str. 43.

2. Prostorové jasnovidectví, t. j. vědění o dějích a věcech prostorově vzdálených a smyslům t. č. nedostupných, takže vědění to lze získati jen cestou mimo — aneb nadsmyslovou.

3. Jasnovidectví v čase, do budoucnosti aneb do minulosti.

Jasnovidectví jest označováno co psychometrie, pakliže osoba jasnovidná (psychometr) má potřebí kontaktu s určitým předmětem.

První pokusy konal fyziolog Charles Richet, podav osobě jemu neznámé v obálkách uzavřené kresby. Vedle chyb docílil pozitivních řešení. Badání konali z význačných Wassielewski, Buchner, Seeling, Chovrin atd.

Seeling, přesvědčený okultista, přes četné zkoušky nezískal ještě eksaktního důkazu pro skutečnost jasnovidectví. Všechny zkoušky zklamaly, pakliže nikdo neznal obsahu obálky. Přesto považuje za nevědecké, vyloučiti možnost jasnovidectví.

Albert Moll píše ve spise již citovaném, že nikdy, přes četné zkoušky, neshledal pozitivní případ. V dosavadních zprávách hrají umělé výklady, náhoda, podvod, nárazky přítomných a podobné prameny chyb takovou roli, že máme prozatím právo, považovati jasnovidectví za výledek podvodu a sebeklamu.

Zajímavo je, co soudí T. G. Masaryk⁵⁾ o jasnozření, arci na hypnotickém podkladě. Ve svém spise „O hypnotismu“, píše: „Mám-li konečně soud svůj i o hypnotickém jasnozření pronésti, tož mnoho říci nemohu, jelikož jsem ten zjev nikdy neviděl, zprávám však mesmerovců a lehkověrných psychologů neradno věřiti, vědeckých pokusů nacházím málo; některé osoby, rozhodně nezdravé — zdá se, že obzvláště hysterické ženské — byvše hypnotisovány, projevují zvláštní jakousi rozechvělost a rozdrážděnost obrazivosti. V tom stavu prý jsou s to, aby všechno jasnozřely. (Odtud jasnozření, clairvoyance).“ Masaryk soudí, že duševní a tělesný stav těchto osob jest rozhodně pathologický. — Toť ve vši stručnosti stav teorie parapsychických jevů. Jaký význam mohou míti tyto parapsychické jevy pro trestní právo? To vysvitne nejlépe z úhrnného vyličení trestních případů proti jasnovidcům. Tři z těchto případů vzbudily značnou pozornost: jsou to procesy bernburský, insterburský a litoměřický.

V procesu bernburském roku 1924 zodpovídal se učitel na katolické škole v Bernburg v Anhaltsku Drost ze zločinu podvodu a přestupku hrubé neplechty, jichž se dopustil tím, že, hypnotisovav svá media, většinou ženy a dívky, dal si od nich, za jejich hypnotického stavu, líčiti podrobnosti krádeže, ojedinele i vražd, jež pak za úplatu sděloval tazatelům. Bylo zjištěno, že media učinila nesprávné údaje, že osoby nevinné byly

⁵⁾ T. G. Masaryk: O hypnotismu (magnetismu zvířecím), J. Otto v Praze 1880.

viněny z krádeže, že na základě údajů medií byly vykonány domovní prohlídky u nevinných osob a nevinné osoby zatčeny.

Již v tomto procesu vynikla mimořádná obtíž s prokázáním podvodného úmyslu, jež byla tím větší, že ani znalci nemohli být za jedno při podání svého posudku. Znalec ředitel zemského soudu v Postupimi Dr. Hellwig dospěl k názoru, že nebyl podán důkaz, že by media Drostova mohla odhalit zločiny. Průvodní materiál v tomto procesu po znalecově názoru nijak nedokázal jasnovidcké schopnosti. V otázce dobré víry Drostovi dospěl znalec k úsudku závěrečnému, že Drost nebyl v dobré víře. Naproti tomu znalci Dr. Tischner a prof. Dr. Heyse připouštěli v některých případech nadnormální výkony. Samozřejmě nemůže dle těchto znalců býti požadován vědecký přesný důkaz, ježto tu nejsou předpoklady.

Hlavní líčení skončilo zproštěním obžalovaného. Soud se postavil na stanovisko, že nemá rozhodovati o otázce, zdali Drostova media byla skutečně s to jasnozřítí. Obžalovanému nemohlo býti prokázáno, že by byl býval ve špatné víře, i když v některých případech bez kritiky, v jiných pak lehkovážně si počínal.

Roku 1927 byla obžalována pí. Günther-Geffers, „soukromý detektiv se zvláštní způsobilostí“, jak se nazývala, že v 25 případech v obvodě insterburském a ostatním východním Prusku předstírala, že může z ruky sdělovati minulost a předpovídati budoucnost a že jest s to, telepatii a jasnovidectvím objasniti trestné činy. Rozsudkem kmetského soudu v Insterburgu byla v květnu 1927 obžaloby zproštěna. Soud vyslovil, že nemá za prokázáno, že obžalovaná má nějaké nadpřirozené dary, o jistých skutečnostech, jež sdělila, nemohlo býti vysloveno, jak se dostaly do jejího vědomí. Nutno počítati s možností, že obžalovaná sama věřila, že jest vybavena mimořádnou schopností, v žádném případě nedal se prokázati opak. — Arcinění ani nejvzdálenějšího důvodu k domněnce, že její činnost jest s to, objasniti trestné činy. — Na odvolání vrchního státního zástupce obíral se celým případem ještě odvolací soud, jenž vyslechl co znalce profesory Nippe, Dessoir, Kutzinski, pak i Dra Thomu a Dra Krönera. Dr. Kröner, lékař v Postupimi, platí za čelného teoretika parapsychologie. Z jeho posudku zasluhuje zmínky místo, v němž mluví o zvláštnosti mediální psychy. Pakliže totiž vynechá šestý smysl, začíná automaticky nevědomá kombinace aneb volná hra obrazivosti. Medium v takovém případě nemá ani tušení, že vypravuje největší romány. Odvolání vrchního státního zastupitelství bylo odvolacím soudem zamítnuto, ježto subjektivní stránka podvodu nemohla býti prokázána.

V Československu došlo k prvnímu velikému procesu proti

osobě, hájící se zvláštními schopnostmi psychickými, roku 1929 a 1930 v Litoměřicích, kde byl obžalován pro zločin podvodu Heřman Steinschneider, s hereckým jménem Erik Jan Hanussen. Steinschneider, rodem z Prostějova na Moravě, začal jako herec, byl pak telepatem ve Vídni, odkudž jej vypovědělo spolkové policejní ředitelství, ježto způsob jeho vystupování vzbudil ve veřejnosti pohoršení. Uchýlil se pak do Československa, jda od města k městu a slibuje na plakátech a letáčích, že čte úžasným způsobem osud, povahu a budoucnost z ruky a že ve stavu t. zv. neutrality vidí události zajímavého formátu, minulosti a budoucnosti, přesně před sebou, pakliže se mu přesně uvedou čas, místo a hodiny děje. V Teplicích-Šanově věnovalo četnictvo jeho přednáškám bedlivou pozornost a přistihlo jej při tom, jak „jasnozírel“ vymyšlené, jeho tajemníku sdělení skutečnosti. Byl proto zatčen. Teprve nyní se přihlásily odevšad osoby, tvrdíce, že byly jím poškozeny.

Zde několik ukázek, aby vyniklo, jak to dělal. Pekař Sch. přišel k němu do hotelu, tázaje se ho na svou budoucnost. St. jej uvítal otázkou: „Chcete předpověď za 100 nebo 150 Kč?“ Pekař odpověděl: „Obojí jest pro mne mnoho.“ Nato St.: „Tak vám nemohu nic říci.“ Teprve nyní prohlásil pekař Sch., že to chce za 100 Kč, a tu St. žádal nejdříve oněch 100 Kč a když je dostal, vzal pravou ruku pekařovu, říká: „Zde nevidím nic,“ pak uchopil jeho levici a věstil: „Aha, zde to mám. Máte dvě životní linie, když půjdete touto, dobře se oženíte, započnete brzy obchod, zůstanete-li při první, tu se vám dobře povede a budete bohatcem.“ Mistr pekař byl nesmírně udiven, slyše toto proroctví, neboť jest již osm let ženat a má doma špatně jdoucí obchod. — Téžce tuberkulosní ženě St. za 30 Kč řekl, že jest úplně zdráva a že letos se provdá; jinému zase, jenž se přišel ptát na zloděje, za 150 Kč objevil, že osoba, na niž on, poškozený, má podezření, jest pachatelem. — Podobných případů bylo 34. — St. žádal však částky jdoucí do tisíců, 3000 Kč a 10.000 Kč, za nalezení kufru s cenným obsahem, za vypátrání osoby osm let již pohřešované, jež prý byla zavražděna a leží kdesi zakopána v lese, kdež on ji jistě najde. V těchto posledních případech se však St. nepodařilo, aby osoby, které se na něho obrátily, uvedl v omyl.

V přípravném řízení St. se hájil, že má skutečně jasnovidecké schopnosti, že požadovaná odměna jest plněním za vynaložený čas a nestojí v žádném poměru k ostatnímu výnosu jeho práce. — Jako již v německých procesech, bylo i v tomto řízení státní zastupitelství v Litoměřicích postaveno před nutnost, aby své rozhodnutí učinilo toliko na podkladě znaleckého posudku, v němž nemělo jíti o řešení vědecké otázky, zda takové schopnosti, jaké si St. přikládal, skutečně existují, nýbrž hlavně o vyjádření, zdali a pokud St. si mohl takové schopnosti právem, v dobré víře, přisvojit. — Tu se však vyskytly první

obtíže, neboť nebylo snadné nalézt vhodné odborníky. Děkanství filosofické fakulty Karlovy university prohlásilo na dotaz po vhodných znalcích, že dle základních pravidel vědecké psychologie, která na fakultě je zastoupena, nelze vůbec mluvit o jasnovideckých schopnostech, posléze se přece podařilo nalézt dva znalce, v osobě univ. prof. Dra Šerackého, ředitele psychotechnického ústavu M. A. P. a univ. prof. Dra Förstera. Oba tyto znalci ve svém posudku popřeli nadpřirozené jasnovidické schopnosti, u St. nejde o nic jiného, než o zručnou kombinaci, znalost lidí a detektivní dovednost. St. nesdělil interesentům nic, co by jim dříve nebyvalo známo, ba naopak, sdělil jim pouze neodůvodněné smyšlenky a bezpodstatné údaje, v úmyslu, aby na nich vylákal peníze.

Státnímu zastupitelství nezbylo za tohoto skutkového děje, zejména se zřetelem ke znaleckému posudku, řešícímu tak apodikticky i subjektivní stránku, nic jiného, než podat na St. spis obžalovací.

Při hlavním líčení byla pak slyšena nekonečná řada svědků, kteří vesměs vydávali nejlepší svědectví o schopnostech obžalovaného, vidouce v něm nadčlověka, jasnovidce atd. Byly dokonce konány i zkoušky schopnosti obžalovaného v soudní síni za plné veřejnosti, v sále do nemožnosti přeplněném, za všech příznaků theatrální produkce. Obžalovaný navrhl, aby k hlavnímu líčení byli též obesláni dva znalci pozitivisté, t. j. znalci, kteří jsou o realitě metapsychických zjevů přesvědčeni, soud tomu vyhověl a tak se zúčastnili hlavního líčení i dva pozitivisté, univ. prof. Dr. Fischer a MUDr. Šimsa. Soud i v tomto případě dospěl ke zprošťujícímu rozsudku, výslovně prohlásiv, že má za zjištěno, že obžalovaný vůči osobám, jež se na něho obracely, vystupoval co jasnovidec a že jim své jasnovidické a jinaké tajemné schopnosti dával k dispozici a za ně si dával platiti, soud též, jak doslovně vyslovil, se domníval, že při vši opatrnosti smí prohlásiti, že obžalovaný má určité záhadné schopnosti.

Rozsudek ještě nenabyl ani moci práva, když bývalý tajemník Steinschneiderův Erich Juhn v několika německých a též v jednom českém časopise uveřejnil celou serií článků, v nichž se vši rozhodností popírá jakékoli jasnovidické schopnosti svého bývalého šéfa a líčí celou řadu úskoků a podvodů, jichž se oba dopouštěli, aby se jim podařilo přesvědčiti obecnstvo o jasnovidických schopnostech Steinschneiderových.

II. Význam kriminální telepatie pro trestní právo.
Teprve nyní, když byly stručně vylíčeny teoretické základy metapsychických jevů a průběh tří velkých procesů proti telepatům, lze přistoupiti k přesnému určení významu metapsychických jevů pro trestní právo. Metapsychika může tu mít dvojí význam: může býti pomocnicí orgánům, vyšetřujícím

trestné činy, může však též sloužiti, ať již skutečná anebo jen předstíraná, co nástroj ke spáchání trestných činů.

(Součinnost kriminální telepatie v trestním řízení.) Způsoblost metapsychiků, podporovati vyšetřování trestných činů, jest positivisty značně přeháněna. Tischner soudí, že prostorové a časové jasnozření by mělo pro kriminalistiku význam a že telepatickou cestou bylo by lze zjistiti důležité skutečnosti v řízení trestním. Kdyby soud měl k dispozici pachatele nebo spolupachatele, mohlo by medium telepatii mezi přítomnými uvésti jednotlivosti zločinu, takže by pak popírání nebylo možné. Arci již sám positivist Dr. Kröner byl nucen ve svém posudku v insterburském procesu připustiti zvláštnost mediální psychy, že totiž šestý smysl najednou vysazuje a automaticky začíná nevědomá kombinace aneb volná hra obrazivosti, že tedy medium po případě vykládá největší romány. — Z velikých německých procesů vyplývá s dostatek, jak součinnost kriminálních telepatů v praxi vypadá. V bernburském procesu bylo zjištěno, že media činila nesprávné údaje, že jimi byli nevinní obvinění z krádeže, že na základě jejich tvrzení byly vykonány domovní prohlídky u nevinných a nevinní zatčeni. Ani v jednom případě nebyl podán bezvadný důkaz, že jasnovidectvím byly objasněny zločiny. I jinak kriminální policie v Německu několikráte se dožadovala pomoci kriminálních telepatů a ani v jednom případě nebylo bezvadně zjištěno, že činnost kriminálního telepata by byla přispěla k vypátrání pachatele. V litoměřickém procesu nepodařilo se bezvadně zjistiti ani jeden případ, v němž by pachatel byl vypátrán, po případě zjištěny podrobnosti zločinu cestou kriminální telepatie. Obžalovaný byl v tomto procesu veřejným žalobcem vyzván, by v zájmu spravedlnosti působil k objasnění záhadného případu, o němž tvrdil, že jej hravě vyřeší — totiž nalezení otce několika synů, jenž před lety záhadně zmizel a o němž pak obžalovaný tvrdil, že byl zavražděn, leží zakopán v lese a hrob jeho lze snadno nalézt. Obžalovaný však se vyhnul splnění této výzvy, ač původně tak sliboval.

Soudí-li Tischner, že v případě, že kdyby soud měl k dispozici pachatele aneb spolupachatele, mohlo by medium telepatii mezi přítomnými uvésti jednotlivosti zločinu, takže popírání by nebylo možné, lze z toho seznati, že nemá o nynějším stavu kriminální psychologie dostatečných vědomostí. Věci se mají nyní tak, že pachatel, jenž učinil doznání policii, ba i okresnímu soudu, najednou u vyšetřujícího soudce a při líčení obrátí, doznání odvolá, vytáčeje se, že zprvu nevěděl, co mluvil, že byl rozčilen, že bylo na něho naléháno, slibováno mu propuštění, vyhrožováno mu aneb dokonce i ubližováno. Že pachatel najednou popírá to, co dříve výslovně doznal, jest nyní u trestního soudu zjevem skoro běžným. Jak by teprve zapíral pachatel, kdyby jednotlivosti zločinu byly získány telepatii

mezi přítomnými! Mimo to takové sdělení samo o sobě by nebylo průvodním prostředkem, nýbrž pouhou pomůckou k opatřením průvodních prostředků a muselo by být přezkoumáno takovými průvodci, jež spočívají na bezpečnějších základech a jsou spolehlivějším zdrojem poznání. Dr. Hellwig⁶⁾ má za to, že jednotlivosti, získané telepatii mezi přítomnými, neměly by nikdy valné důležitosti, naproti tomu by byly důležitějšími skutečností, získané telepatii mezi nepřítomnými a jasnovidectvím. Mám za to, že tak povšechně to formulovati nelze, zajisté by mohla i telepatie mezi přítomnými vynést skutečnosti důležité pro určité trestní řízení, zatím co telepatie mezi nepřítomnými a jasnovidectví by mohla v určitém případě zklamat. Dr. Kröner srovnává činnost media s činností policejního psa, avšak tu jest nepochybně, že vyšetřujícím orgánům musí být policejní pes milejší, neboť nemluví, a medium může dle slov Krönerových po případě vypravovati největší romány, a to bez možnosti jakékoliv kontroly.

Všechny tyto vyličené skutečnosti nabádají k mimořádné opatrnosti při případném používání kriminálních telepatů ve vyhledávacím řízení trestním. I v Německu jsou si mnohé policejní úřady toho vědomy. Šéf berlínské kriminální policie Dr. Hagemann prohlásil již v roce 1921, že kriminální policie sleduje všechny pokusy, jež byly v tomto směru podniknuty trestními stíhacími úřady tuzemskými i cizozemskými, že však dosud neshledala skutečného úspěchu psychometrii dosaženého. Tentýž policejní ředitel pak roku 1924 prohlásil, že tvrzení jasnovideců nikdy nemohou být důvodem, aby proti určité osobě bylo postupováno donucovacími prostředky, přes to policie neodmítne beze všeho nabídnutou pomoc takových osob, neboť často jejich činnost, aniž při tom šlo o nadsmyslné síly, přivedla policii na pravou stopu.

Jedině za těchto podmínek a v tomto omezeném rozsahu bylo by lze i u nás s tím souhlasiti, aby policie a soudy, a to jen ve výjimečných případech, používaly telepatie při vyhledávání trestných činů.

(Telepatie co zločinný nástroj.) Takové použití telepatie nebude už v budoucnosti tak vzácné. Metapsychickým schopnostem jest nyní již věnována značná pozornost, určité kruhy šíří soustavně jejich pěstění a lze proto očekávati, že zločincům zvláště prohaným budou tyto schopnosti vítaným prostředkem ke spáchání trestných činů. — Jest možný dvojitý příklad: buďto mohou osoby takovými schopnostmi skutečně vybavené jich zneužít ke zločinné činnosti aneb osoby, nemající těchto schopností mohou je lstivě předstírat, aby tím sobě nebo někomu třetímu opatřily protiprávní prospěch. V obojím případě by šlo o skutko-

⁶⁾ Dr. Albert Hellwig: *Okultismus und Verbrechen*, Berlin 1929.

vou podstatu podvodu, ač i skutkové podstaty jiných trestných činů jsou myslitelné. Tři veliké procesy, o nichž nahoře byla řeč, ukázaly značnou nebezpečí, jež mohou plynouti z takového uplatnění metapsychických schopností. Těmito procesy byl též podán důkaz, jak mimořádné jsou obtíže, jež se staví v cestu trestnímu řízení proti telepatům podezřelým z podvodného jednání. Těmito obtížemi nutno se obrátit podrobněji.

1. Již proti pouhému zavedení trestního řízení proti kriminálním telepatům bývají vyslovovány hlasy. Jest slyšeti námitky, že kartářky, věštkyně, grafologové atd. provozují své zaměstnání, aniž jsou pozastavováni úřady a tím méně stíháni. Nelze prý stíhati toliko jedny a druhých si nevšímají. Námitka tato jest neodůvodněna. Vykládání karet, věštění atd. jest věci celkem neškodnou. Tito kartáři a věštcí zpravidla nic zvláštního neslibují a lidé, kteří se na ně obracejí, zpravidla nic zvláštního od nich neočekávají. Odměna, jež se jim ochotně za jejich výkon poskytuje, bývá ponejvíce skromná a není vlastně ničím jiným než darem za pobavení, ukojení zvědavosti, polichocení samolibosti atd. Nemají-li v historických zemích správní úřady důvodů, aby proti nim zakročily, mají je tím méně státní zastupitelství. Naproti tomu na Slovensku dopouštějí se podle § 79 zákoníku o přestupech čl. zák. XL z roku 1879 přestupku osoby, jež se zabývají po živnostensku čarováním, vyvoláváním duchů, předpovídáním budoucnosti, vykládáním karet a snů, zaklínáním a podobnými podvody, směřujícími k ošizení lidí. Z toho jest viděti, že i platné zákony posuzují zaměstnání kartářů, věštkyní a pod. různě. Zajisté nelze ani ustanovení slovenského přest. zákona beze všeho vztahovati na činnost kriminálních telepatů, avšak činnost tato musí po případě býti zkoumána s hledisek docela jiných. Nehledě k celkové bombastické reklamě a všeobecným pochvalným frázím, v nichž si někteří telepaté libují, dávají tito začasť i určité sliby na příklad, že vidí některé události kriminální povahy určitě před sebou, že jsou s to, svými zvláštními psychickými schopnostmi vysvětliti krádeže, vraždy, zhářství, že určitě vypátrají pisatele anonymních dopisů atd. Taci telepaté naprosto nejsou laciní, částky, jichž požadují, jdou do set, ba i do tisíců. Sliby pronášené telepaty s takovou sebevědomou jistotou, vábí k nim množství lidí, kteří jim uvěřili a očekávají bezpečné splnění slibu. Kdyby jim telepat řekl, že za výsledek neručí, že velice snadno se může mýlit, že nemá žádných mimořádných schopností, tito lidé by k němu nešli a neobětovali částky, pro ně často značné. Jest třeba si všimati, jací lidé po většině to jsou, kteří se obracejí na kriminálního telepata, lidé dotčení aneb poškozování trestnými činy, bezradní, deprimovaní, většinou bezvalného rozhledu a vzdělání. Jejich citová a rozumová dispošice přichází telepatovi právě vhod. Tyto osoby pak, když vidí na-

prostou bezcennost výkonů, jichž se jim dostalo za drahé peníze, činí trestní udání, v nichž proti telepatům vyslovují podezření z podvodu. Státní zástupce jest povinen, aby takovéto udání zkoumal (§ 87 tr. ř.), a jen ve výjimečných případech, v nichž již podle obsahu udání není v žádném směru odůvodněno podezření z trestného jednání, je bezprostředně dle § 90 tr. ř. odloží. Zpravidla však mu nezbude, než aby konal přípravné vyhledávání k tomu konci, aby našel potřebný podklad k zavedení trestního řízení proti určité osobě. (§ 88 tr. ř.)

2. Výsledky tohoto přípravného vyhledávání jsou již předem nepochybné. Telepat popře úmysl poškozovací a bude se hájit, že skutečně zvláštní psychické schopnosti má, že jich též v tom kterém případě použil a zároveň uvede bezpočet případů, v nichž mu jeho zvláštní schopnosti pomohly k dokonalému úspěchu. Tak trestní řízení pro podvod, jež se s počátku mohlo zdát jednoduchým, najednou hrozí rozlítí se do nekonečna. Nelze pominouti obhajoby o domnělých úspěších telepatových a aspoň nejvýznačnější případy jest třeba v tomto stadiu řízení vyšetřiti. Výslechům svědků nutno věnovati zvláštní pozornost, všechny projevy telepatovy a zúčastněných osob musí býti s největší přesností zaznamenány, neboť neurčitost výrazová může činnost telepatovu zkresliti a výsledek řízení učiniti pochybným. Z procesu proti telepatům vychází veliká nespolehlivost svědeckých výpovědí, jež jest pokud možno ještě větší, než v jiných trestních věcech. Rozsudek v trestní věci proti Steinschneiderovi-Hanussenovi výslovně zjišťuje tuto nespolehlivost u průvodních svědků, u vývodních svědků v tomto procesu byla však nespolehlivost nejméně tatáž. Jest celá řada podmínek, z části všeobecných, z části speciálních, jež činí takové výpovědi nespolehlivými: časová vzdálenost mezi událostí, o níž jest vypovídáno a svědeckou výpovědí, omyl svědkův buďto bezděčný aneb zaviněný nedostatků paměti, sugestivní vlivy, snaha vynést si svoji výpověď a státi se středem pozornosti, víra v záhadné zjevy, laické překvapení výsledkem, o němž svědek jest přesvědčen, že telepat nemohl k němu dospěti jinak, než nadpřirozeným způsobem a zatím jest získán docela normálně. A tak vedle svědků, kteří obviněnému budou značně přitěžovat, bude v trestním řízení vypovídati řada svědků, kteří budou přímo nadšeni jeho výkony a budou potvrzovati jeho obhajobu, že mimořádné psychické schopnosti skutečně má. Soud i státní zástupce se neobejdou bez průvodního prostředku, jenž by jim umožnil posouzení otázky, jaká vlastně jest podstata metapsychických schopností. Tohoto zvláštního průvodního prostředku opatří si soud v osobě znalce. Bez něho nemůže se soud ani státní zástupce obíratí rozhodnou skutkovou otázkou, zdali obviněný zvláštní schopnosti má aneb aspoň právem se může domnívati, že je má. Ustanovení vhodných osob za znalce však činí veliké obtíže.

Filosofické fakulty zaujímají dosud odmítavé stanovisko k metapsychickým jevům, žádná naše universita ani většina z cizozemských universit nezařadila ještě metapsychologii mezi své disciplíny. Znalce pozitivisty nutno vybíratí z kruhů literárních pracovníků v oboru metapsychickém, což činí nemalé překážky, neboť průměrný vyšetřující soudce a státní zástupce nemá tušení o tomto oboru. Bohužel ani výsledk znalců nevnese jasnost do teoretických základů metapsychologie, psychologové budou popíratí jasnovidectví a připouštětí toliko možnost telepatie, znalci pozitivisté budou ujišťovati, že obojí jevy jsou realitou, jež jest stokrát potvrzena zkušeností, ač exaktně ji nelze prokázat. I rozhodnou otázku skutkovou, zdali a pokud obviněný právem se mohl aspoň domnívati, že má zvláštní psychické schopnosti, ať tyto již existují či nikoliv, bude třeba dáti znalečím k vyjádření. Zodpovědění její bude zpravidla souhlasné s postavením, jež ta která skupina k metapsychickým jevům zaujímá. Positivisté obviněnému přiznají dobrou víru, negativisté ji poprou.

3. Rozhodnutí trestní věci, došlo-li k podání žaloby či trestního návrhu, může si soudce, jak se to za podobného skutkového základu začasté dělává, značně ulehčiti. Zproští obžalovaného s poukazem na stanoviska znalců, diametrálně se rozcházející, takže nelze učiniti bezpečná zjištění, tedy non liquet, anebo in dubio benignius. Svědomitý soudce však podrobí v l a s t n í m u zkoumání posudek znalců, jenž mu jest pouhým vodítkem, a provede toto zkoumání ve spojení se zkoumáním žalovaných skutků a ostatních výsledků průvodního řízení a na tomto podkladě může dospěti k samostatnému názoru. Takový soudce zajisté si předloží otázku: jest možné, aby někdo, kdo má jinak značnou inteligenci, se právem mohl domnívati, že nalezne osobu dávno pohřešovanou, prý zavražděnou, v lese zakopanou, za 10.000 Kč, ač toho nejmenšího nepodnikl k jejímu nalezení, ani když později k tomu byl vyzván a ač ani v jediném případě svoji zvláštní tvrzenou schopností neobjasnil trestného činu? Jest možné, aby byl přesvědčen o zvláštních svých schopnostech člověk jinak vysoké inteligence, jenž za značnou odměnu řekne někomu, kdo se ho táže po pachateli určité krádeže, zcela všeobecně, že pachatelem jest ten, jež má tázající v podezření? V čem vlastně projevují se zvláštní schopnosti, když chudé těžce tuberkulosní šičce telepat za 150 Kč řekne, že jest zdráva a že se na vánoce provdá? Takovým způsobem může soudce při rozhodování otázky subjektivního zavinění postupovati samostatně, aniž se dá zatahnouti do teoretického sporu, ležícího mimo vědu trestního práva. Dosud v praxi to dopadlo tak, že soudce se při konání hlavního přelíčení i při rozhodování věci dal zatlačití na vedlejší kolej a ztratil se zřetele věc hlavní. Jest docela dobře možné, že za výjimečných předpokladů lze i při naznačeném zkoumání skutkové otázky dospěti k popření subjektivního za-

vinění, pak ovšem postup a výsledky tohoto zkoumání musily by býti náležitě zformulovány. Soudy v německé říši v hořejších velikých procesech odůvodnily zprošťující výrok tím, že nelze vyloučiti, že obžalovaní skutečně věřili ve schopnosti, které si přikládali. Toliko litoměřický soud považoval za nutné v rozsudku vysloviti „při vši opatrnosti, že obžalovaň má určité záhadné schopnosti“, ačkoli výsledky průvodního řízení nijak nestačily, aby způsobem naprosto bezvadným takové schopnosti mohly býti zjištěny. Litoměřický krajský soud mimo to výslovně zjistil, že osoby, které se na obžalovaného obracely, šly k němu co jasnovideci, že jim co jasnovidec dával vysvětlení a co jasnovidec se dával odměňovati. Méně bylo by více v tomto případě, zejména uváží-li se, jak tajemník obžalovaného po ukončení procesu odkryl celou podstatu jasnovidectví obžalovaného, vyloživ jí co výsledek kombinace a vzájemných lstivých úmluv.

4. Jednání osob, jež neprávem předstírají skutečnosti pod 1. uvedené v úmyslu, aby uváděly jimi osoby v omyl a mámily z nich peníze, nutno podřaditi pod obecnou skutkovou podstatu podvodu dle § 197 tr. z., na Slovensku, pokud by takové jednání nebylo pouhým přestupkem dle § 79 přest. zák., pod skutkovou podstatu § 379 čl. V zák. 1878, v Německu § 263 tr. z. K pojmu lsti ve smyslu zákona trestního roku 1852 se podle rozhodnutí kasačního soudu nevyhledává, aby bylo „k docílení oklamání užito zvláštní námahy a umění a aby snad byl uveden v pohyb složitý aparát klamných prostředků. I údaje samy o sobě indiferentní dosahují povahy lstivosti, pakliže jsou vypočteny na oklamání důvěry, jež jest založena na skutečnostech klamajícím vytvořených a neb jemu známých a jim použitých“. Trestní zákon 1852 má však pro tento případ ještě speciální ustanovení v § 201 lit. b), jenž zní: „Kdo zneužije slabého rozumu (Schwachsinn) jiného pověřeným aneb jinakým lstivým zaslepováním na jeho anebo osoby třetí škodu.“ Při výkladu pojmu „Schwachsinn“ nutno poukázati na výklad Fingerův⁷⁾, dle něhož pojem „Schwachsinn“ neznamená stav patologický, nýbrž menší úsudek (Einsicht), rozumový vývoj, jenž má v zápětí, že dotyčná osoba pověřeným aneb lstivým zaslepováním může být oklamána (jež by vůči jiným osobám nebylo vhodným prostředkem oklamání). Jak již nahoře podotknuto, setkáváme se právě v kruzích zaostalých a méně cenných s oběťmi tak zvaných telepatů. Podpůrně dala by se uplatňovati ještě skutková podstata § 201 d) tr. z.

⁷⁾ Finger: Strafrecht, II., strana 631.